

www.powiatkluczborski.pl

ISBN: 978-83-937538-8-8

Powiat Kluczborski

MIEJSCE DLA WSZYSTKICH ZMYŚŁÓW

OTWÓRZ SIĘ OPEN OUT	03
ODETCHNIJ TAKE A DEEP BREATH	04
ZMĘCZ SIĘ WORK OUT	07
ODKRYJ DISCOVER	15
POCZUJ FEEL	26
POSKAKUJ TASTE	34
NAKRĘĆ SIĘ NA SUKCES WAKE UP FOR SUCCESS	39

...oderwij się od szarej rzeczywistości i przygotuj na poznanie wyjątkowego miejsca...

Powiat kluczborski to **bogata historia** nawiązująca do średniowiecznych korzeni tutejszych miasteczek i wsi, z unikalnymi zabytkami: średniowieczną Byczyną, odrestaurowaną kluczborską „Starówką” i zabytkowymi drewnianymi kościołkami, malowniczo i gęsto rozsiانymi po całym powiecie.

To wielokulturowa tradycja z pyszną śląską i kresową kuchnią, kołoczem, wiejskimi obrzędami ludowymi, miodem – sztandarowym lokalnym produktem i Księdzem Janem Dzierżonem – Kopernikiem ula i ojcem nowoczesnego pszczelarstwa.

To nowoczesność z nowymi inwestycjami, nowopowstającymi firmami, dobrymi drogami, infrastrukturą i przyjaznym klimatem dla rozwoju przedsiębiorczości.

To miejsce, gdzie można odpocząć leniuchując i delektując się wspaniałą przyrodą, ale też spędzić aktywnie czas na rowerze, na trasie biegowej, w kajaku lub z wędką w ręku. Znajdziesz tu rytmy muzyki Reggae, powagę koncertów organowych, atmosferę dobrego kina i niezapomniany klimat koncertów plenerowych.

Otwórz się na powiat kluczborski – to miejsce dla wszystkich zmysłów...

Starosta Kluczborski
Piotr Pośpiech

...get away from it all and prepare for discovering an exceptional place ...

Kluczbork district means a **rich history** referring to medieval roots of local towns and villages with their unique monuments including medieval Byczyna, renovated Kluczbork "Old Town" and historic, wooden churches which are picturesquely and densely scattered around the district.

It is the place of **multicultural tradition** with delicious Silesian and eastern borderland cuisine, kołocz (a flat crumb cake made on a baking tray and cut into oblong pieces), rural folk rituals, honey – a flagship local product and the priest Jan Dzierżon – Copernicus of beehive and the father of modern bee-keeping.

It is **modernity** with new investments, newly emerging companies, well maintained roads, infrastructure and a friendly climate for business development.

It is the place where you can relax lounging around and relishing magnificent nature, as well as actively spend time biking, jogging, canoeing or fishing. You will find here Reggae music rhythms, calmness of organ concerts, the atmosphere of good movies or unforgettable mood of outdoor concerts.

Open out to Kluczbork district – the place for all senses...

The starost of Kluczbork
Piotr Pośpiech

OTWÓRZ SIĘ...
OPEN OUT ...

ODETCHNIJ... / TAKE A DEEP BREATH...

spacerując po bogatych w unikalną przyrodę lasach Stobrawskich, nad wodą z wędką w rękę,
w gospodarstwach agroturystycznych, delektując się spokojem wsi.

strolling through the forests of the Stobrawa river, rich in unique nature, sitting by the water
with a fishing rod in your hand, spending time at agritourism farms relishing the tranquillity
of the village.

Powiat kluczborski położony jest na północy Opolszczyzny, na Nizinie Śląskiej, nad rzeką Stobrawą, prawym dopływem Odry. Zajmuje powierzchnię 852 km², liczy około 66 tys. mieszkańców. Podzielony jest na cztery gminy. Kluczbork, Byczyna i Wołczyn mają charakter miejsko-wiejski, Lasowice Wielkie to gmina wiejska. Dominuje krajobraz nizinny. Około 31% pow. zajmują lasy (bogate w: sarny, jelenie, dziki oraz zające, bażanty, kuropatwy, kaczkę), a ponad połowę użytki rolne. Na terenie powiatu zlokalizowanych jest pięć rezerwatów przyrody. Obszar objęty ochroną to 40 ha dobrze wykształconych zbiorowisk leśnych, torfowiskowych i wodnych. Występują tam wiele gatunków roślin z „Czerwonej Księgi”. Stobrawski Park Krajobrazowy, Lasy Stobrawsko-Turawskie, rezerваты przyrody w Szumiradzie, Bażanach, Komorznie i Krzywiczynie oraz pomniki przyrody, zabytkowe aleje i parki, a przy tym liczne stawy i rzeki przyciągają miłośników natury i obserwatorów przyrody, a także pasjonatów aktywnego wypoczynku w nietkniętym przez cywilizację środowisku.

Kluczbork district is located in the north of Opole Province in the Silesian Lowland, by the Stobrawa River – the right tributary of the Oder River. It covers an area of 852 km² and has the population of about 66 thousand residents. It is divided into four communes. Kluczbork, Byczyna and Wołczyn are of urban-rural character while Lasowice Wielkie is of rural character. The area of the district is dominated by lowland landscape. About 31% of the area is covered by forests (rich in roe deer, deer, wild boars and hares, pheasants, partridges, ducks), and over a half – farmlands. There are five nature reserves in the district. The protected area comprises of 40 ha of splendid forests, peat bogs and water reservoirs, which is a home for many species of plants from the „Red List Threatened Species”. Stobrawa Landscape Park, Stobrawa-Turawa Forests, nature reserves in Szumirad, Bażany, Komorzno and Krzywiczyna as well as natural monuments, historic alleys and parks, numerous ponds and rivers attract nature lovers and nature observers, as well as enthusiasts of active rest in an unspoiled by civilization environment.

ODETCHNIJ... TAKE A DEEP BREATH...

Dziewiczy krajobraz, obfitość zwierzyny oraz bogate runo leśne zapewnia udane polowania (tereny łowieckie), grzybobranie, a nadto zachęca do odpoczynku w ciszy i spokoju na łonie przyrody. Jest to więc idealne miejsce do uprawiania turystyki, ekoturystyki i agroturystyki. Na terenie powiatu funkcjonuje wiele gospodarstw agroturystycznych. Niepowtarzalny klimat niektórych niewątpliwie nadaje im ich lokalizacja w dawnych pałacach – Biskupice, Proślice, Gołkowice. Tutaj można przenieść się w przeszłość nie tylko w wyobraźni, ale i dosłownie, poczuć jak dama, książę, czy właściciel majątku. Niektóre z gospodarstw produkują ekologiczną żywność i prowadzą lekcje ekologii dla dzieci i młodzieży. Bogata oferta pobytu umili aktywny wypoczynek nawet najbardziej wymagającemu turyście. Dobra atmosfera, swojskie i smaczne domowe posiłki i szeroka gama wiejskich atrakcji, takich jak np. przejażdżki konne, wycieczki rowerowe czy wędkowanie zachęcają, aby zatrzymać się na chwilę w pędzącym świecie i odetchnąć, a przy tym naładować swoje akumulatory.

The virgin landscape, the plenty of game and the rich forest undergrowth ensure successful hunting (hunting grounds), mushroom picking, and moreover invites you to rest in silence and peace in the bosom of nature. Therefore, it is an ideal place for tourism, ecotourism and agritourism. There are many agritourism farms operating in the district. Their location in former palaces in Biskupice, Proślice and Gołkowice gives them undoubtedly a unique atmosphere. Here you can go back to the past not only in the imagination, but also literally and feel like a lady, prince or the property owner. Some of the farms produce organic food and teach ecology lessons for children and young people. A rich variety of stay will make pleasant active relaxation even for the most demanding tourist. The good atmosphere, delicious and home-made meals as well as a wide range of country attractions such as horse rides, cycling trips or fishing, encourage you to stop for a moment in the fast-moving world, take a deep breath and recharge your batteries at the same time.

Turyści oczekujący większego komfortu znajdują hotele o dobrym standardzie i restauracje oferujące pyszne – często regionalne – potrawy. W powiecie kluczborskim działa klaster turystyczny „Kraina Miodu i Mleka”, który zrzesza przedsiębiorców z branży turystycznej (hotele, restauracje, gospodarstwa agro itp.). To pierwszy klaster turystyczny na Opolszczyźnie. Jego członkowie współpracują ze sobą, aby jak najlepiej obsłużyć turystę odwiedzającego Ziemię Kluczborską.

Tourists expecting greater comfort will find hotels with a good standard and restaurants offering delicious – often regional – dishes. In Kluczbork district, there operates a tourist cluster „Land of Honey and Milk”, which brings together entrepreneurs from the tourist sector (hotels, restaurants, agro farms, etc.). This is the first tourist cluster in the Opole region. Its members (including agritourism farms, hotels, restaurants) cooperate with each other to provide best services for tourists visiting the Land of Kluczbork. More useful information for tourists, including weekend leisure offers or addresses of tourist facilities can be found on the websites of Kluczbork district – www.powiatkluczborski.pl and Kluczbork-Olesno Local Tourist Organization – www.kolot.pl.

Więcej informacji przydatnych dla turysty, w tym m.in. ofertę wypoczynku na weekend czy adresy obiektów turystycznych znajdziesz na stronach internetowych: powiatu kluczborskiego – www.powiatkluczborski.pl i Kluczborsko-Oleskiej Lokalnej Organizacji Turystycznej – www.kolot.pl.

ZMĘCZ SIĘ... / WORK OUT...

wyrusz kajakiem po Stobrawie, pobiegnij kluczborską „piątką” i „dychą”, wsiądź na rower, wybierz się na paintball albo do parku wspinaczkowego.

go canoeing along The Stobrawa river, run the Kluczbork's "Five" and "Ten" recreational routes, get on a bike, go for a game of paintball or to a climbing park.

ZMĘCZ SIĘ... / WORK OUT...

Trasy rekreacyjne

Na miłośników aktywnego stylu życia biegaczy, cyklistów, nordic-walkingowców oraz spacerowiczów czekają w Kluczborku oznakowane i wytyczone **trzy trasy rekreacyjne: na dystansie 1 km, „Kluczborska Piątka” na dystansie 5 km i „Kluczborska Dycha” na dystansie 10 km**, które przebiegają przez malownicze zakątki okolicy. Pierwsza o długości 1 kilometra jest w pełni oświetlona, rozpoczyna się przy wjeździe do parku od strony miasta i ukazuje piękno zabytkowego zrewitalizowanego parku miejskiego. Z kolei trasy o długości 5 km i 10 km rozpoczynają się i kończą na parkingu przy ulicy Strzeleckiej. Prowadzą urokliwymi ścieżkami parku oraz tętniącego życiem lasu, przebiegają wałami zbiornika retencyjnego i ścieżką wzdłuż rzeki Stobrawy. Szlaki biegowe są dokładnie oznakowane: w części parkowej przy pomocy stalowych słupków z odblaskową naklejką, a w części leśnej grafiką namalowaną na drzewach. Trasy powstały z inicjatywy członków Kluczborskiej Grupy Biegowej, która organizuje otwarte treningi, wydarzenia biegowe i wspólne wyjazdy na zawody biegowe i triathlonowe. Kluczborscy zawodnicy nigdy się nie nudzą, bo mają wiele pomysłów na aktywne i ciekawe spędzanie czasu. Organizowali już m.in. akcje: „Górski Ultramaraton w Kluczborku”, „Wiosenny Bieg Księżniczek”, „Wielkanocny Bieg z Jajem”, nocne biegania czy nocne maratony pływackie. Zapraszamy do wspólnych treningów i startów na stronie: www.facebook.com/KluczborskaGrupaBiegowa.

KLUCZBORSKIE TRASY REKREACYJNE

Recreational routes

For lovers of active lifestyle, runners, cyclists, Nordic walking enthusiasts and walkers await **three marked and mapped routes in Kluczbork: at a distance of 1 km, „Kluczbork's Five” at a distance of 5 km and „Kluczbork's Ten” at a distance of 10 km**, which run through the picturesque corners of the countryside. The first 1 km long route is fully lit and starts at the entrance to the park from the town side and shows the beauty of historic, revitalized town park. On the other hand, routes with the length of 5 km and 10 km start and end in the parking lot at Strzelecka Street. They lead along the charming paths of the park and the bustling forest, run along the banks of the water reservoir and the path along the Stobrawa river. Running trails are clearly marked. Within the park area there are steel posts with a reflective sticker on, and in the forest area with graphics painted on trees. The routes were created on the initiative of the members of the Kluczbork's Running Group which organizes open trainings, running events and joint trips for running and triathlon competitions. The Kluczbork runners never get bored, because they have many ideas for active and interesting way of spending time. They have already organized among others actions: „Mountain Ultramarathon in Kluczbork”, „Spring Princesses' Run”, „Easter Run with Eggs”, night runs or night swimming marathons. They invite to joint trainings and starts on their website: www.facebook.com/KluczborskaGrupaBiegowa.

Ścieżki rowerowe

Ziemia Kluczborska to doskonałe miejsce dla rowerzystów, na których czekają wytyczone i oznakowane trasy oraz szlaki rowerowe, łączące aktywny wypoczynek z poznawaniem atrakcyjnych terenów gmin.

W Gminie Kluczbork jest 5 szlaków rowerowych:

1. Szlak czerwony „Gościnne zagrody” (40 km), wiedzie przez miejscowości: Kluczbork, Bąków, Brzezinka, Biadacz, Maciejów, Łowkowice;
2. Szlak żółty „Szlakiem dawnego rzemiosła i pomników przyrody” (44 km), obejmuje: Kluczbork, Kuniów, Bażany, Borkowice, Zameczek, Bogacica, Smardy, Krzywizna, Łowkowice;
3. Szlak czarny (20,7 km) Bogacia, Kluczbork, Kujakowice Dolne, Biadacz, Bąków;
4. Szlak zielony (15,5 km) Smardy Górne, Kluczbork, Camping Bąków, Bąków;
5. Szlak niebieski (20,5 km) Łowkowice, Kluczbork, Lasowice Małe.

Przewodnik po szlakach w wersji elektronicznej znajdziesz na stronie internetowej www.kluczbork.eu

W Gminie Wołczyn oznakowane są trzy trasy rowerowe i jedna piesza:

1. Szlak czerwony Trasa „Teklusia” (15,23 km) – wytyczona na chronionym obszarze „Natura 2000”, na którym można spotkać bobry i wiele chronionych gatunków ptaków. Szlak wiedzie przez miejscowości: Wołczyn, Ligota Mała, Świniary Wielkie, Krzywiczyny, przysiółek Krzywiczyn – Teklusie, który dał nazwę całej trasie, Wołczyn;
2. Szlak żółty Trasa „Aleja Kasztanowcowa” (16,64 km) – z najdłuższą jak sama nazwa wskazuje aleją kasztanowcową w Europie. Może być kontynuacją trasy „Teklusia” lub niezależnym szlakiem rozpoczynającym się i kończącym w Komorznie. Oprócz Komorzna obejmuje Krzywiczyny – Rezerwat Krzywiczyny – Rezerwat Komorzno.
3. Trasa „Łącznik Krzywiczyny” (6,11 km) – jest łącznikiem pomiędzy dwiema głównymi trasami: „Teklusią” i „Aleją Kasztanowcową”, prowadzi przez Krzywiczyny.
4. Użytek Ekologiczny – Rozalia – to propozycja pieszej wycieczki po wyznaczonym na gruntach prywatnych częściowo zalesionym terenie o pow. 6 ha ze stawem i z chronionymi gatunkami flory i fauny.

W maju odbywa się w Kluczborku „Majówka na rowerze”.

Uczestnicy imprezy jadą ścieżką rowerową przeważnie do jednego z gospodarstw ekologicznych, gdzie następnie odbywa się kiermasz produktów ekologicznych, degustacja oraz wiele innych atrakcji.

Cycle paths

Kluczbork Land is a perfect place for cyclists who may use bicycle paths (marked out and signed) and combine active rest with learning about attractive areas of communes.

There are 5 cycle paths in Kluczbork Commune:

1. The red trail „Hospitable farms” (40 km) leads through Kluczbork, Bąków, Brzezinka, Biadacz, Maciejów, Łowkowice;
2. The yellow trail „The trail of old crafts and nature monuments” (44 km) includes: Kluczbork, Kuniów, Bażany, Borkowice, Zameczek, Bogacica, Smardy, Krzywizna, Łowkowice;
3. The black trail (20,7 km) Bogacica, Kluczbork, Kujakowice Dolne, Biadacz, Bąków;
4. The green trail (15,5 km) Smardy Górne, Kluczbork, Camping Bąków, Bąków;
5. The blue (20,5 km) Łowkowice, Kluczbork, Lasowice Małe.

The guide to the trails in the electronic version can be found on the website www.kluczbork.eu

Three bicycle paths and one walking trail are marked in Wołczyn commune:

1. The red trail „Teklusia” (15,23 km) – marked out in the protected area „Nature 2000”, where you can find beavers and many protected bird species. The trail leads through: Wołczyn, Ligota Mała, Świniary Wielkie, Krzywiczyny, farmstead of Krzywiczyny – Teklusia, which gave the name for the entire trail, Wołczyn;
2. The yellow trail „Chestnut Avenue” (16,64 km) – with the longest, as its name indicates, chestnut avenue in Europe. It may be a continuation of the „Teklusia” trail or a separate trail that starts and ends in Komorzno. In addition to Komorzno, it includes Krzywiczyny – Krzywiczyny Reserve – Komorzno Reserve.
3. The trail „Łącznik Krzywiczyny” – as the link between the two main trails: „Teklusia” and „Kasztanowcowa Avenue”, runs through Krzywiczyny.
4. Ecological arable land – Rozalia – it is a proposal for a walking tour along a partly wooded area in a plot of land of private property covering 6 hectares with a pond and protected species of flora and fauna.

In May, „Cycling picnic” takes place in Kluczbork. Participants of the event ride their bikes along one of the chosen trails, usually to one of the ecological farms, where then there is a fair of ecological products, dish tasting and many other attractions.

Spływy kajakowe

Osoby, które chcą aktywnie spędzić czas w trakcie pobytu w powiecie kluczborskim zapraszamy na **spływy kajakowe i kanadyjskie**. Kompleksową organizacją spływów po rzekach północnej części województwa opolskiego, w szczególności: Stobrawy, Strumienia Wołczyńskiego i Kluczborskiego, Budkowiczanki i Prosny, oferuje **Opolska Przygoda**. Spływy dostosowane są do umiejętności i doświadczenia uczestników, skierowane zarówno dla osób początkujących, rodzin z dziećmi, jak i dla bardziej doświadczonych kajakarzy. Najkrótsza trasa w ofercie to 2 km (przepłynięcie jej zajmuje ok. godzinę), najdłuższa to 10 km (czas jej przepłynięcia to max. 5 godzin). Z propozycji mogą skorzystać osoby indywidualne i grupy zorganizowane. Firma świadczy także usługi przewodnickie podczas organizowanych wycieczek pieszych, rowerowych i autokarowych. Więcej na stronie internetowej: www.stobrawa-kajaki.pl

Canoeing

Those, who want to spend time actively during their stay in Kluczbork district, are invited to **canoeing and Canadian canoeing trips**. The **Opolska Przygoda** offers the whole organization of canoeing on the rivers of the northern part of Opole Voivodeship, in particular: the Stobrawa river, the Wołczyński and Kluczborski Stream, the Budkowiczanka and the Prosna river. Canoeing trips are tailored to the skills and experience of the participants, addressed to both beginners, families with children and for more experienced canoeists. The shortest route in the offer is 2 km (it takes about an hour to pass), the longest is 10 km (it takes 5 hours to go). The offer is for individuals and organized groups as well. The company also provides guide services during organized hiking, biking and coach tours. More information on the website: www.stobrawa-kajaki.pl

Foto/ Photo: Opolska Przygoda

Foto/ Photo: Opolska Przygoda

Foto/ Photo: Damian Zackiewicz

Warto skorzystać z miejsc do uprawiania różnorodnej formy aktywności fizycznej i dobrej zabawy:

– Zbiornik retencyjny Kluczbork na Stobrawie w Ligocie Górnej, to prawdziwa perełka turystyczna Kluczorka i ulubione miejsce mieszkańców i gości. Zajmuje powierzchnię ok. 60 ha, otacza go ok. 3,5 km ścieżka spacerowa, przepiękne lasy i piaszczysta plaża. W okresie letnim działa tu kąpielisko z ratownikiem i można wypożyczyć sprzęt pływający. Na akwenie organizowane są także zawody wędkarskie.

– Ośrodek Turystyczno-Wypoczynkowy w Bąkowie – obiekt położony w odległości 5 km od Kluczorka w okolicach lasów i terenów zielonych stanowi zaplecze rekreacyjne miasta i okolic. Co więcej jest oazą ciszy i spokoju. Ośrodek czynny od maja do końca września wyposażony jest w basen kąpielowy z brodzikiem, zalew wodny z wypożyczalnią sprzętu wodnego oraz liczne boiska: do piłki siatkowej, siatkówki plażowej, koszykówki, kort do tenisa ziemnego, plac zabaw dla dzieci. Kemping posiada 52 miejsca w murowanych domkach kempingowych, pole namiotowe oraz stanowiska na przyczepy kempingowe. Niezwykłość tego miejsca potwierdza wielokrotnie przyznany zaszczytny tytuł laureata konkursu „Mister Camping”. Na terenie obiektu przyjemnie i aktywnie wolny czas można spędzić także w **Adventure Park SPARTA**, w którym znajduje się **park linowy i pole paintballa**. Park linowy czyli system platform zawieszonych wysoko na drzewach i połączonych ze sobą różnymi przeszkodami oferuje aż trzy trasy zróżnicowane ze względu na trudność. Oferta skierowana jest dla grup zorganizowanych, firm, szkół, kolonii, półkolonii lub indywidualnych osób. Szczegóły, dotyczące miejsca, które gwarantuje wspaniałą przygodę i dostarcza niezapomnianych przeżyć znajdziesz na stronie internetowej: www.sparta.kluczbork.pl

It is worth taking advantage of places for practicing various forms of physical activity and having fun:

– The Kluczbork water reservoir on the Stobrawa river in Ligota Górna is a real tourist gem of Kluczbork and a favourite place for residents and guests. It covers the area of approximately 60 ha and it is surrounded by 3.5 km long walking path and beautiful forests. The reservoir has a sandy beach as well. In summer, there is a lifeguarded swimming pool and swimming equipment to rent. The fishing competitions are also organized on the reservoir.

Tourist and Leisure Centre in Bąków – located 5 km from Kluczbork in the vicinity of forests and green areas, is the recreational base of the town and the surrounding area. What is more, it is the oasis of peace and quiet. The Centre is open from May to the end of September and is equipped with a swimming pool with a paddling pool, a water reservoir with a water equipment rental and numerous facilities for playing volleyball, beach volleyball, basketball, tennis, and a playground for children. The camping has 52 beds in brick bungalows, a campsite and stands for caravans. The exclusivity of this place is confirmed by a repeatedly awarded title of the laureate of the „Mister Camping” contest. You can also spend pleasantly and actively your leisure time at the **Adventure Park SPARTA**, where you will find a **rope park and a paintball field**. The rope park, a system of platforms suspended high in trees and connected with various obstacles, offers as many as three routes, differentiated according to their difficulty. The offer is addressed to organized groups, companies, schools, summer camps, summer play centres or individuals. Details about the place that guarantees a great adventure and provides unforgettable experiences can be found on the website: www.sparta.kluczbork.pl

Niezapomniane wrażenia, integrujące uczestników zabawy, gwarantują także Polygon Paintballa w Kuniowie z 12 różnymi scenariuszami gry (kontakt: <http://sommerresidence.pl>) oraz ARENA Paintball ASG, której pole walki usytuowane jest w przepięknych okolicach Zbiornika Retencyjnego Kluczbork (kontakt: www.facebook.com/arenapaintballasg).

Imprezy dla aktywnych

Chcesz poznać historię i aktywnie spędzić czas? Najlepszym tego połączeniem będzie udział w **Biegu Pamięci Żołnierzy Wyklętych TROPEM WILCZYM**. Ten ogólnopolski projekt biegowy, organizowany także w Kluczborku, ma na celu upamiętnienie żołnierzy polskiego podziemia antykomunistycznego i antysowieckiego. Stałym punktem imprezy jest bieg rodzinny na 1963 metry (odwołanie do roku, w którym zginął ostatni Żołnierz Wyklęty – Józef Franczak ps. Lalek) oraz bieg na dystansie 5 km i 10 km. Wydarzeniu towarzyszą liczne atrakcje m.in.: inscenizacje grup rekonstrukcji historycznych, prezentacje pojazdów militarnych, kuchnia polowa.

Jesienią w Kluczborku rozgrywany jest też **bieg przełajowy „O Złotą Barć”**. W czasie tej imprezy można nie tylko zadbać o zdrowie, ale również zwiedzić ciekawe zakątki miasta.

W Gminie Wołczyn odbywa się co roku **Bieg Uliczny o Puchar Burmistrza Wołczyna**. To cykliczna impreza sportowa, która na stałe wpisała się w kalendarz wydarzeń kulturalno-sportowych Wołczyna. Wołczyński bieg co roku gromadzi ponad 300 zawodników z kraju i z zagranicy oraz cieszy się szerokim zainteresowaniem wśród dzieci i młodzieży, dla których bieganie to przyjemna forma spędzania wolnego czasu.

Międzynarodowy Wyścig Kolarski Juniorów Młodszych po Ziemi Kluczborskiej i Oleskiej im. Mieczysława Godzwona – organizowany od ponad 40 lat w czasie majówkowego weekendu jest gratką dla sympatyków kolarstwa. W imprezie, która wpisana jest do kalendarza Polskiego Związku Kolarskiego co roku o zwycięstwo walczy ponad 100 młodych zawodników z całej Polski oraz przedstawiciele ekip międzynarodowych: m.in. z Ukrainy, Rosji, Niemiec czy Czech.

Foto/ Photo: Maciej Knapa

Unforgettable impressions integrating fun participants are guaranteed by the Paintball Field in Kuniów with 12 different game scenarios (contact: <http://sommerresidence.pl>) and ARENA Paintball ASG, the battlefield is situated in the beautiful surroundings of the Kluczbork Water Reservoir (contact: www.facebook.com/arenapaintballasg).

Events for active people

Do you want to know the history and spend time actively? The best combination to do it will be the participation in the **Cursed Soldiers Memory Run called the WOLF'S TRACK (TROPEM WILCZYM)**. This nationwide running project, also organized in Kluczbork, aims to commemorate the soldiers of the Polish anti-communist and anti-Soviet underground. The fixed point of the event is a 1963-meter family run (the number of meters refers to the year when the last Cursed Soldier Józef Franczak alias Lalek died) and a 5 km and 10 km run. The event is accompanied by numerous attractions, including staging by historical reenactment groups, military vehicle presentations and a field kitchen.

In the autumn in Kluczbork there is also a **cross-country race „For the Golden Wild beehive” („O Złotą Barć”)**. During this event, not only can you take care of health, but also visit interesting corners of the town. In the commune of Wołczyn every year there is a **Street Run for the Cup of the Mayor of Wołczyn**. This is a regular sports event, which has become a permanent happening in the Wołczyn's cultural and sporting events calendar. Every year the Wołczyn run brings together over 300 athletes from home and abroad, and is widely popular among children and young people, for whom running is a pleasant way of spending free time.

International Younger Junior Cycling Race in Kluczbork and Olesno Lands named after Mieczysław Godzwon, which has been organized for over 40 years during the May picnic, is a treat for cycling fans. In the event, which is included in the calendar of the Polish Cycling Association, over 100 young cyclists from all over Poland and representatives of international teams from Ukraine, Russia, Germany or the Czech Republic compete for the victory every year.

Sympatycy sportów zespołowych mogą poczuć atmosferę rywalizacji na meczach lokalnych klubów, które walczą w swoich ligach o awanse. Do największych należy Klub piłki nożnej **MKS Kluczbork**, który powstał w 2003 roku i podtrzymuje wieloletnie, kluczborskie tradycje piłkarskie. Z kolei zawodniczki **Uczniowskiego Ludowego Klubu Sportowego w Bogdańczowicach** grają w polskiej lidze kobiet piłki nożnej. W Kluczborku rozwija się też siatkówka. Występy męskiej drużyny **UKS Mickiewicz**, rozpalają emocje kluczborskich kibiców tej dyscypliny.

W powiecie kluczborskim **joga** popularyzowana jest przez Akademię Świadomości „AHIMSA”. Oprócz cotygodniowych zajęć stowarzyszenie zaprasza do niekonwencjonalnych akcji promujących tę praktykę: Międzynarodowy Dzień Jogi na Rynku w Kluczborku czy letnie projekty „Jogi na trawie”.

Ziemia Kluczborska, nie tylko miodem, lecz także **karate** słynie. To ważny ośrodek szkoleniowy na mapie tej dyscypliny sportu, która cieszy się tutaj dużą popularnością i wieloletnimi tradycjami. Dzięki m.in. Kluczborskiemu Klubowi Karate i legendom trenerskim: Krzysztofowi Neugebauerowi, Andrzejowi Olechowi. Zajęcia prowadzone są dla wszystkich grup wiekowych: dzieci, młodzieży i dorosłych. Zawodnicy odnoszą wielkie sukcesy, to medaliści mistrzostw świata, Europy i Polski.

Team sports enthusiasts can feel the atmosphere of competition at matches of local clubs which fight in their leagues for promotion. The largest club is the **MKS Kluczbork** football club, which was established in 2003 and maintains the long-standing, Kluczbork's football traditions. Additionally, players of the **Students' Popular Sports Club in Bogdańczowice** play in the Polish women's football league. Volleyball is also developing in Kluczbork. Men's team **UKS Mickiewicz** performances excite fans of this sport.

In Kluczbork district, **yoga** is popularized by the AHIMSA Academy of Awareness. In addition to the weekly activities, the association invites you to unconventional campaigns promoting this practice. There are held events such as International Day of Yoga at the Market Square in Kluczbork and "Yoga on the grass" summer projects.

Kluczbork Land is not only famous for honey but it is also well known for **karate**. This is an important training center on the map of this sport enjoying great popularity and long-standing traditions thanks to Kluczbork Karate Club and coach legends: Krzysztof Neugebauer and Andrzej Olech. Classes are conducted for all age groups: children, adolescents and adults. Contenders are very successful - they are the medalists of the World, European and Polish Championships.

ODKRYJ... / DISCOVER...

średniowieczną Byczynę, odrestaurowaną kluczborską „Starówkę”, malowniczo rozsiadane po całym powiecie zabytkowe drewniane kościołki, historyczne tajemnice Ziemi Kluczborskiej.

Discover the medieval Byczyna, the renovated Kluczbork's "Old Town", the picturesque wooden churches scattered around the entire district and the historical secrets of Kluczbork Land.

ODKRYJ... / DISCOVER...

KLUCZBORK

W Kluczborku, który posiada charakterystyczny zabytkowy układ urbanistyczny warto zobaczyć odrestaurowany **Rynek**, w środku którego znajduje się Ratusz z XVIII w. z dwoma dwufrontowymi kamieniczkami pozostałymi po pożarze z dawnego barkowego zespołu „Dwunastu Apostołów”.

Na uwagę zasługuje cenny XIV w. **gotycki Kościół pw. Zbawiciela**, należący do parafii ewangelicko-augsburskiej. Głosił w nim kazania Adam Gdaczus, zwany „Śląskim Rejem”. W sezonie letnim odbywają się tutaj międzynarodowe koncerty organowe.

Kluczbork to miasto miodem płynące za sprawą światowej sławy pszczelarza ks. dr. Jana Dzierżona. Dlatego warto odwiedzić **Muzeum im. Jana Dzierżona** poświęcone bogatej tradycji pszczelarstwa. Wizytówką obiektu są ekspozycje wystaw stałych jak „Pszczelarstwo dawne i nowe”, „Współczesne ule figuralne” oraz plenerowe „Ule”, których liczba stale się powiększa, dzięki końcowym efektom pracy rzeźbiarzy i twórców ludowych po organizowanych przez placówkę „Plenerach Rzeźbiarskich”.

KLUCZBORK

In Kluczbork, which has a characteristic historic urban layout, it is worth seeing the restored **Market Square** in the middle of which there is a Town Hall from the 18th century with two two-facade tenements – the remaining ones after a fire which destroyed the former baroque house complex of „Twelve Apostles”.

It is noteworthy to look at the valuable 14th century **Gothic church dedicated to the Saviour** which belongs to the Evangelical-Augsburg parish. Adam Gdaczus, called „Silesian Rej”, preached his sermons in it. In the summer season international organ concerts take place here.

Kluczbork is a city of honey thanks to the world-famous beekeeper Revd. Jan Dzierżon. That is why it is worth visiting the **Museum of Jan Dzierżon**, dedicated to the rich tradition of beekeeping. The showpiece of the Museum are the permanent exhibitions such as „Old and New Beekeeping”, „Modern figure beehives” and open-air „Beehives” whose number is constantly growing thanks to the final effects of sculptors and folk artists after „Sculpture plein-airs” organized by the institution.

Foto/ Photo: Damian Zackiewicz

Koniecznien trzeba wstąpić także do Kuniowa, gdzie na „Szłaku Ginących Umiejętności” znajduje się **Zabytkowa Kuźnia i Piekarnia**. W budynkach pochodzących z XIX wieku, w których obecnie mieści się „Izba Pamięci Regionalnej i Rzemiosła” przy użyciu oryginalnych narzędzi można wykuć pamiątkową „podkówkę Kuniowa” a w piekarni wypiec chleb według dawnej receptury.

Po całodziennym zwiedzaniu Kluczborka warto odpocząć w zabytkowym, odrestaurowanym **Parku Miejskim** – ulubionym miejscu wszystkich Kluczborczan. Można tutaj zrelaksować się na ławeczce i posłuchać szumu fontanny, pospacerować wytyczonymi ścieżkami i zobaczyć Glorietę, poświęconą poległym w I wojnie światowej mieszkańcom miasta.

WOŁCZYN

Jednym z niezwykłych i zagadkowych zabytków Ziemi Kluczborskiej jest **Piramida w Rożnowie**. Ten 9-metrowy grobowiec z cegły i kamienia wzniesli w 1780 roku członkowie tamtejszego majątnego rodu von Eben. Projekt piramidy wykonał Carl Gotthard Langhans, słynny architekt, autor projektu Bramy Brandenburskiej w Berlinie. W grobowcu, będącym efektem ówczesnej, romantycznej mody na Egipt i fascynację starożytnością spoczęła arystokracja, która wierzyła, że moc piramid sprawi, iż ich ciała ulegną mumifikacji.

W Wołczynie warto zwiedzić obiekty sakralne, które kryją w sobie niejedną tajemnicę. Neogotycki **Kościół pw. Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej** – został wybudowany w latach 1859-1861, według planów Alexisa Langer (śląskiego architekta, twórcy m.in. Kościoła św. Michała we Wrocławiu czy Kościoła Mariackiego w Katowicach). Pierwsze dzwony zostały przetopione na cele wojenne w roku 1917. W 1944 roku władze niemieckie zdemontowały dwa dzwony, które oczekiwały na transport do huty w miejscowym tartaku. Na początku 1945 roku robotnicy przymusowi z Wołczyna wykupili je od Rosjan za wódkę, po czym zostały one wywiezione w okolice Opatowa.

You must also come over to Kuniów and see the **Historic Smithy and Bakery** which is one of attractions on the „Trail of Vanishing Crafts”. In the buildings from the 19th century, which now house the „Chamber of Regional Memory and Crafts”, using the original tools you can forge a commemorative „Kuniów horseshoe” and bake bread in the bakery according to the traditional recipe.

After a day of sightseeing in Kluczbork, take a rest in the historic and revitalized **Town Park** – the favourite place for all residents of Kluczbork. Here you can relax on a bench and listen to the murmur of the fountain, take a stroll along the marked paths and see the Gloriette dedicated to the inhabitants of the city who died during the First World War.

WOŁCZYN

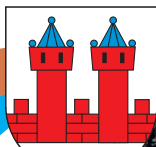
One of the unusual and mysterious monuments of the Kluczbork Land is the **Pyramid in Rożnów**. This 9-meter tall tomb made of brick and stone was built in 1780 by members of the wealthy family von Eben. The design of the pyramid was made by Carl Gotthard Langhans, a famous architect, the author of the Brandenburg Gate project in Berlin. In the tomb, which is the result of that time romantic fashion for Egypt and the fascination of antiquity rested the aristocracy, who believed that the power of the pyramids would make their bodies mummify.

In Wołczyn it is worth visiting some sacred buildings which contain more than one secret. The Neo-Gothic **Church of the Blessed Virgin Mary Immaculate Conception** was built in 1859-1861 according to the project by Alexis Langer (a Silesian architect and creator of, among others, St. Michael's Church in Wrocław or St. Mary's Church in Katowice). The first bells were melted down for war purposes in 1917. In 1944 German authorities dismantled the two bells which were waiting for transportation to the smelter at a local sawmill. At the beginning of 1945 forced laborers from Wołczyn bought the bells from the Russians for vodka and then the bells were deported to the area of Opatów.

Godny polecenia jest także **Kościół filialny św. Teresy z Liseaux w Wołczynie** – do 1945 r. ewangelicki kościół pw. św. Barbary. Pierwotnie drewniany kościół wzmiankowany w 1315 r. spalony w 1588 roku. Obecny obiekt nie posiada wyraźnego stylu, powstał w latach 1770-99 dzięki staraniom seniora Jerzego Freitag. Przy budowie użyto materiałów pochodzących z ruin istniejącego kiedyś na miejscu obecnego cmentarza zamku Jana v. Borschnitz-Jeltsch. Na uwagę zasługują m.in. ołtarz główny z fragmentami dekoracji snycerskiej z I poł. XVIII w., organy o bogatej dekoracji rokokowej, późnobarokowy obraz Matki Boskiej, barokowy posąg Chrystusa Zmartwychwstałego (uszkodzony), Krucyfiks z II poł. XVIII w.

W Wołczynie będącym silnym ośrodkiem ewangelicyzmu, w 1848 r. wybudowano **kościół ewangelicki**. Świątynia należała do powstałej w latach 40-tych XIX w. nowej parafii starołuterańskiej z kwadratową wieżą z 1925 r. Pierwszym proboszczem był ksiądz Edward Kellner.

BYCZYNA

Byczyna to przepiękne miasto, które może poszczycić się unikatową „**Starówką**” ze średniowiecznym układem urbanistycznym. Centrum okala kilometr piętnastowiecznych zachowanych niemal w całości murów obronnych, które sięgają nawet 6 m wysokości. W układzie tym ocalały **wieże bramne: wschodnia tzw. „Polska”**, bo zwrócona w kierunku większej części terytorium Polski oraz **zachodnia tzw. „Niemiecka”** – skierowana w stronę Niemiec. Od południa miasto zamyka **Baszta tzw. „Piaskowa”**, której zadaniem było wzmocnienie obronności muru. W układzie odnajdziemy także pozostałości fosy. Budowle te były świadkami wydarzeń, które na stałe zapisały się na kartach historii. To pod Byczyną w 1588 r. rozegrała się bitwa, w której hetman koronny Jan Zamoyski pokonał arcyksięcia Maksymiliana Habsburga. Zwycięstwo wojsk hetmana Zamoyskiego sprawiło, że na tronie Polski zasiadł król Zygmunt III Waza.

Foto/ Photo: Kamil Grzywny

Particularly recommendable is the **subsidiary church of St. Teresa of Lisieux in Wołczyn** – until 1945 evangelical church of St. Barbara. Originally a wooden church mentioned in 1315 and burnt down in 1588. The current building does not have a clear style. It was built between 1770 to 1799 thanks to the efforts of the senior George Freitag. The building materials which were used during its construction came from the ruins of the existing former cemetery of the castle of Jan v. Borschnitz-Jeltsch. Noteworthy are, among others, the main altar with fragments of decoration woodcarving from the early 18th century, the organs with a rich rococo decoration, the late Baroque image of the Virgin Mary, the Baroque statue of the Resurrected Christ (battered) and the crucifix from the second half of the 18th century.

In Wołczyn, being a strong center of Evangelicalism, in 1848 an **Evangelical Church** was built. The temple belonged to a new Old-Lutheran parish established in the 1840s with a square tower from 1925. The first pastor was Father Edward Kellner.

BYCZYNA

Byczyna is a beautiful city that can be proud of its unique „**Old Town**” with a preserved, medieval urban layout. The center is surrounded by a kilometer of 15th century almost entirely preserved defensive walls, which reach up to 6 m in height. There are two **gate towers** which have survived in this system – **the eastern one so-called „Polish”**, because it faces the greater part of the territory of Poland and the **western one so-called „German”** – directed towards Germany. From the south the city is closed by the fortified **tower called „Piaskowa”**, whose task was to strengthen the defensive wall. In the system we will also find the remains of a moat. These buildings were witnesses of events that were permanently inscribed in the annals of history. It was at Byczyna in 1588 that the battle took place, in which the Crown Hetman Jan Zamoyski defeated the Habsburg Archduke Maximilian. The victory of the army of Hetman Zamoyski meant that King Zygmunt III Waza sat on the throne of Poland.

Byczyna do dziś posiada urok dawnego miasta, w którym można poczuć ducha dawnych czasów. Prężnie rozwija się turystyka, która promując historię i zabytki oferuje gościom liczne atrakcje. Najlepiej przekonać się o tym samemu. Wędrówkę można rozpocząć od **Ratusza** z przełomu XV/XVI w., w którym znajduje się **Izba Tradycji** z dawnymi eksponatami mieszkańców. Panoramę miasta można natomiast podziwiać z **punktu widokowego wieży ratusza**.

Byczyna still has the charm of the old town, where you can feel the spirit of old times. Thriving tourism, which is promoting the history and monuments, offers visitors numerous attractions. The best find out for yourself. Wandering can be started from the **Town Hall** from the turn of the 15th and 16th centuries, in which there is the **Chamber of Tradition** with the old exhibits from the inhabitants. While the panorama of the city can be admired from the vantage **point of the Town Hall tower**.

Foto/ Photo: Łukasz Turek

W Byczynie warto zobaczyć także gotycki **Kościół ewangelicki pw. św. Mikołaja** z XIV w., w którym znajduje się m.in. drewniany krucyfiks z 1530 r., pochodzący z tzw. Szkoły Krakowskiej, który powstał prawdopodobnie w kręgu uczniów Wita Stwosza oraz krypty grobowe arystokracji i miejscowych pastorów. Ciekawostką jest to, że do XVIII w. plac wokół kościoła pełnił funkcję cmentarza i był otoczony niskim murkiem, odtworzony w 2010 r. po badaniach archeologicznych. W zupełnie inny styl, bo barokowym jest **katolicki Kościół parafialny pw. św. Trójcy i Najświętszej Marii Panny Różańcowej** wybudowany w latach 1765–1767 r. We wnętrzu można zobaczyć zabytkowy ołtarz z XVIII w. z rzeźbami św. Jana Nepomucena, św. Jadwigi i dwóch biskupów. W jego zwieńczeniu znajduje się kopia obrazu Rafaela Santi „Matka Boska Sykstyńska”. Na uwagę zasługuje także barokowa chrzcielnica z XVIII w.

In Byczyna, it is also worth seeing the gothic **evangelical church of St. Nicholas** from the 14th century, in which there is, among other things, a wooden crucifix from 1530, coming from the so-called The Cracow School, which probably was sculptured by the students of Wit Stwosz and the burial crypts of the aristocracy and local pastors. An interesting fact is that until the 18th century the square around the church served as a cemetery and was surrounded by a low wall, reconstructed in 2010 after archaeological research. In a completely different style (the Baroque one) is the **Catholic parish church St. Of the Holy Trinity and the Virgin Mary of the Rosary** built in 1765–1767. Inside you can see a historic altar from the 18th century with the sculptures of St. John of Nepomuk, Saint Jadwiga and two bishops. In its finial, there is a copy of the image of Raphael Santi, the „Mother of God of the Sistine”. Noteworthy is also the Baroque baptismal font from the 18th century.

Symbolem Byczyny są także rycerze. Dowodem tego jest ich siedziba – największa atrakcja turystyczna regionu – **Polsko Czeskie Centrum Szkolenia Rycerstwa nad Zalewem Brzózki koło Byczyny**. Drewniany obiekt stylizowany na średniowieczny gród rycerski przez cały rok zaprasza turystów ciekawych historii i tradycji średniowiecznej. To tutaj dwa razy w roku odbywają się Międzynarodowe Turnieje Rycerskie. Prowadzone są warsztaty rzemiosła średniowiecznego, lekcji fechtunku bronią historyczną, „żywe” lekcje historii, turnusy edukacyjne i obozy rycerskie. Wewnątrz grodu znajdują się m.in. karczma z tradycyjnym jadłem, zbrojownia, stajnia, pokoje gościnne, muzeum tortur. Drewniana budowla jest ewenementem na skalę Europy, dlatego koniecznie trzeba ją odwiedzić!

Knights are also the symbol of Byczyna. The evidence of this is their headquarters – the largest tourist attraction of the region – the **Polish-Czech Center of Knighthood Training at the Brzózka water reservoir near Byczyna**. The wooden building, stylized as a medieval knight's castle, invites tourists interested in medieval history and traditions throughout the year. This is where International Knight's Tournaments take place twice a year. Medieval craft workshops, fencing historical weapons lessons, „live” history lessons, educational camps and knight camps are being conducted. Inside the castle there are, among other attractions, a tavern with traditional food, an armoury, a stable, guest rooms and a museum of torture. The wooden building is unique on the scale of Europe, which is why you must visit it!

LASOWICE WIELKIE

W niezwykle malowniczej Gminie Lasowice Wielkie, charakteryzującej się wysokim wskaźnikiem zalesienia warto zobaczyć katolicki **Kościół parafialny pw. Matki Boskiej Bolesnej w Tułach** – neogotycka świątynia, wybudowana według projektu wybitnego architekta Alexisa Langer'a na wzór Katedry w Kolonii, ufundowana została przez właścicieli Tuł małżeństwo z rodu szlacheckiego von Blacha w dowód wdzięczności za narodziny potomka. Do dzisiaj w podziemiach spoczywają szczątki członków tej rodziny. Obok kościoła warto zobaczyć **zabytkowy park z Pałacem** – XVIII-wieczną budowlę barokową będącą rodzową siedzibą rodziny von Blacha. Warto odkryć także pochodzący z XVI/XVII w. **Dwór w Lasowicach Małych** oraz odwiedzić **Kuźnię Kowalstwa Artystycznego w Chocianowicach**, w której Rodzina Turków od wielu pokoleń pielęgnuje i kultywuje rodzinną tradycję ginącego rzemiosła, przekazując umiejętności z ojca na syna.

LASOWICE WIELKIE

In the exceptionally picturesque Lasowice Wielkie Commune, characterized by a high rate of afforestation, we see the Catholic **parish church of Our Lady of Sorrows in Tuły**. The neo-gothic temple, built according to the design of the outstanding architect Alexis Langer, modeled after the Cologne Cathedral and funded by the owners of Tuły, a marriage of noble lineage von Blach in gratitude for the birth of a descendant. Until today, the remains of members of this family are buried in the underground. Next to the church, it is worth seeing a **historic park and a Palace** – an 18th-century baroque building which is the family seat of the von Blach family. It is also worth discovering the **Dwór (Manor) in Lasowice Małe**, dating from the 16th / 17th centuries, and the **Forge of Artistic Blacksmiths in Chocianowice**, where the Turks family for many generations nurtures and cultivates the family tradition of the dying out craft, transferring the blacksmith skills from father to son.

KOŚCIOŁY DREWNIANE

Jedną z największych atrakcji Ziemi Kluczborskiej jest liczna grupa kościołów drewnianych (21 obiektów), które można „odkryć” we wszystkich gminach powiatu kluczborskiego. W Gminie Kluczbork: w Bąkowie, Maciejowie i Ligocie Górnej. Z kolei w Gminie Wołczyn znajdziemy je w Brzezinkach, Gierałcicach, Komorznie, Krzywiczynach, Rożnowie, Świniarach Wielkich oraz Wierzbicy Górnej i Dolnej. W Gminie Byczyna położone są w Biskupicach, Gołkowicach, Jakubowicach, Miechowej i Proślicach. Natomiast na terenie Gminy Lasowice Wielkie są usytuowane w miejscowościach: Chocianowice, Lasowice Małe i Lasowice Wielkie oraz Laskowice. Zabytki te są bezcennymi perełkami, tworzą charakterystyczny i malowniczy element tutejszego krajobrazu, świadczący nie tylko o historii budowlanej regionu, ale przede wszystkim o losach mieszkańców tych ziem.

WOODEN CHURCHES

One of the biggest attractions of the Kluczbork Land is a large number of wooden churches (21 churches) that can be „discovered” in all communes of the Kluczbork district. In the Kluczbork Commune: in Bąków, Maciejów and Ligota Górna. In turn, in the commune of Wołczyn, we find them in Brzezinki, Gierałcice, Komorzno, Krzywiczyna, Rożnów, Świniary Wielkie and Wierzbica Górna and Wierzbica Dolna. In the Byczyna Commune the wooden churches are located in Biskupice, Gołkowice, Jakubowice, Miechowa and Proślice. In the area of the Lasowice Wielkie Commune, they are located in the villages of Chocianowice, Lasowice Małe and Lasowice Wielkie and Laskowice. These monuments are priceless pearls of these lands that create a characteristic and picturesque element of the local landscape, which not only testifies to the history of the construction of the region, but above all to the fate of the inhabitants of these lands.

Chcesz poznać historię drewnianego Kościoła pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Bąkowie, konstrukcję Kościoła pw. św. Wawrzyńca w Laskowicach, a może najcenniejsze detale Kościoła pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Rożnowie? Nic prostszego. Powiat kluczborski przygotował duże udogodnienie dla zwiedzających sakralne obiekty. Kościoły drewniane zostały oznakowano specjalnymi tablicami zawierającymi **kody QR**. Dzięki nim turysta wyposażony w smartfon i dowolną aplikację do odczytu kodów stojąc przed kościołkiem może przenieść się na mobilną stronę internetową <http://qr.powiatkluczborski.pl>, gdzie uzyska informacje na temat danego obiektu, od historii poczynszu poprzez informacje o tym co znajduje się wewnątrz włącznie z fotografiami. Informacje opracowane są w języku polskim i niemieckim. Smartfon sprawdza się w roli przewodnika zarówno wtedy, gdy kościół jest zamknięty, jak i wówczas, gdy jest otwarty, ale nie ma komu oprowadzić po jego wnętrzu i opowiedzieć historię zabytku. Mobilny przewodnik posiada też informacje o bazie noclegowej – hotelach, pensjonatach, o gospodarstwach agroturystycznych, obiektach sportowych.

Sprawdź jak to działa:

Check how it works:

Fakty znane i nieznane:

- W latach 1621–1622 w Kluczborku funkcjonowała mennica na mocy przywileju udzielonego przez księcia brzeskiego Jana Chrystiana.
- W 1991 r. na kluczborskiej wieży ratuszowej zamontowano nowy mechanizm zegarowy sterowany drogą radiową przez cezowy zegar atomowy we Frankfurcie nad Menem.
- W XVIII w. powstały tzw. Huty Kluczborskie (m.in. w Zagwizdzu) wykorzystujące miejscowe surowce – rudę darniową, drewno i wodę. Dostarczały żelazo na potrzeby armii i gospodarki pruskiej (okolice Kluczborka stały się zbrojownią Prus).
- W Kraskowie w 1765 r. założono pierwszy cmentarz żydowski na Ziemi Kluczborskiej. Obok kirkutu zbudowano drewnianą synagogę, szkołę i łaźnię rytualną. Budynek spłonęły w 1876 r.
- Sieć wodną i kanalizacyjną budowano w Kluczborku w latach 1907–1909. Na potrzeby wieży ciśnień rozebrano górną część wieży zamkowej, a następnie ją przebudowano. Do dziś na terenie miasta można zobaczyć studzienki kanalizacyjne z przedwojenną nazwą – Kreuzburg.
- Budynek „starej” poczty stoi na miejscu dawnego cmentarza. Nazywany bywał „szpitalnym”, ponieważ obok znajdował się szpital wybudowany na fundamentach starego, należącego do rycerzy krzyżowców. Pochówków na nim zaprzestano w 1815 r.

Known and unknown facts:

- In the years 1621–1622 in Kluczbork a mint operated under the privilege granted by the Duke of Brzeg, Jan Chrystian.
- In 1991 a new clock mechanism was installed on the town hall tower in Kluczbork. The clock is controlled by radio via the cesium atomic clock in Frankfurt am Main.
- In the 18th century there were created the so-called Huty Kluczborskie [Kluczbork Ironworks] (including those in Zagwizdzie) which used local raw materials – turf ore, wood and water. They provided iron for the needs of the army and the Prussian economy (the areas around Kluczbork became the armory of Prussia).
- In Krasków, in 1765, the first Jewish cemetery on Kluczbork land was established. A wooden synagogue, a school and a ritual bathhouse were built next to the Jewish cemetery. The buildings burnt down in 1876.
- The water and sewage network was built in Kluczbork in the years 1907–1909. For the needs of the water tower, the upper part of the castle tower was dismantled and then it was reconstructed. To this day, sewage sumps with the pre-war name – Kreuzburg can be seen in the city.
- The building of the „old” post office stands in the place of the former cemetery. That cemetery was called „hospital cemetery” because there was a hospital next to it. The „old” post office was built on the foundations of the old hospital belonging to the crusader knights. The burials on the former cemetery ceased in 1815.

• W Kluczborku urodził się hitlerowski zbrodniarz wojenny Kurt Daluge. Mieszkał najprawdopodobniej przy obecnej ul. Wolności. W latach 1936–1942 stał na czele Głównego Urzędu Policji Porządkowej. Był w tym czasie drugą po Himmlerze najbardziej wpływową osobą w szeregach SS. Był sądzony za zbrodnie wojenne i skazany na karę śmierci, wyrok wykonano w 1946 roku.

• Twórca berlińskiej Bramy Brandenburskiej, Carl Gotthard Langhans, nie tylko zaprojektował, ale również osobiście kierował pracami budowlanymi Zakładu dla Ubogich przy ulicy Zamkowej. Jego dziełem jest też piramida grobowcowa przy kościele w Rożnowie oraz pałac w Maciejowie.

• Po wojnie, przez ponad rok (kwiecień 1945 – październik 1946) miasto nosiło nazwę Kluczborek, Wołczyn krótko był Wałczynem.

• W Kluczborku funkcjonował browar, zbudowany w XVII wieku przy ul. Zamkowej. Miał zarządcę podlegającemu księciu brzeskiemu. Piwo produkowano w nim do 1948 r., potem była w nim rozlewnia oranżady i wody sodowej. Pozostał po nim komin i fragment budynku.

• Przed wojną działała w Kluczborku loża masońska, siedzibę miała przy obecnej ulicy Mickiewicza. Do dziś na kilku budynkach w mieście, a także na nagrobkach cmentarnych można znaleźć symbole masońskie.

• Pierwsze kino w Kluczborku działało od roku 1910 w sali hotelu znajdującego się w rynku.

• 17.10.1929 r. nisko nad Kluczborkiem przeleciał majestatyczny sterowiec „Graf Zeppelin”, było to naprawdę wielkie wydarzenie dla mieszkańców.

• A Nazi war criminal Kurt Daluge was born in Kluczbork. He lived most probably at the present Wolności Street. In the years 1936–1942 he was the head of the Central Police Office. He was the second most influential person in the SS ranks after Himmler. He was tried for war crimes and sentenced to death, the sentence was executed in 1946.

• The creator of the Berlin Brandenburg Gate, Carl Gotthard Langhans, not only designed, but also personally directed the construction works of House for the Poor in Zamkowa Street. His work is also a tomb pyramid at the church in Rożnów and the palace in Maciejów.

• After the war, for more than a year (April 1945 – October 1946), the city was called Kluczborek and Wołczyn was called Wałczyn for a short time.

• A brewery operated in Kluczbork, built in the 17th century in Zamkowa Street. It had the manager under the jurisdiction of the Duke of Brest. Beer was produced in it until 1948, then there was a bottling plant of orangeade and soda water. A chimney and a part of the building remained after it.

• Before the war, a masonic lodge operated in Kluczbork. It was located in the current Mickiewicza street. To this day, masonic symbols can be found on several buildings in the city, as well as on graveyard tombstones.

• The first cinema in Kluczbork operated since 1910 in the hall of the hotel located in the city center.

• On October 17th 1929 the majestic airship „Graf Zeppelin” flew low over Kluczbork. It was a great event for the inhabitants.

• Leśna Górka została sztucznie usypana w 1926 r. Budulcem posłużyła zwożona furmankami ziemia pozyskiwana z wyrobisk przy regulacji rzek. Była częścią toru saneczkowego, jego pozostałości zachowały się do dziś.

• Wyświęcony w roku 1861 w Wołczynie katolicki kościół zaprojektował wrocławski archidiecezalny architekt Alexius Langner. Miał duże doświadczenie – m.in. przez 9 lat pracował przy wznoszeniu Katedry w Kolonii.

• W roku 1944 pod Gierałticami rozbił się niemiecki samolot Ju 390 w czasie wykonywania lotu testowego, Zginęła cała załoga, 11 żołnierzy pochowano na cmentarzu w Wołczynie.

• Szymonków słynął w XIX wieku z hodowli owiec rasy szymonkowskiej, które otrzymywały nawet wyróżnienia na targach europejskich.

• Chocianowicka orkiestra dęta działa od pierwszej połowy XIX wieku.

• W 1783 roku Laskowice odwiedził król pruski Fryderyk II Wielki.

• Przy drodze z Byczyny do Roszkowic znajduje się zagajnik na szczycie niewielkiego wzniesienia. Podobno pochowano tam część poległych w bitwie w 1588 r.

• Istniało wierzenie, że żołnierz po zabiciu wroga na wojnie, będzie rozgrzeszony, gdy palcem wydrąży otwór w ścianie kościoła ewangelickiego w Byczynie. Potwierdzeniem tego faktu mają być liczne wgłębienia w jego murach.

Oprac. Stowarzyszenie Miłośników Kluczborka i Ziemi Kluczborskiej

• Leśna Górka [Forest Hill] was artificially heaped up in 1926. It was made from the soil obtained from the excavations during the river regulation works. The soil was transported to the place in carts. The Hill was part of a toboggan run and its remains have survived to this day.

• Wrocław architect Alexius Langner designed the Catholic archdiocese church in Wołczyn, which was consecrated in 1861. The architect had extensive experience because apart from his other activities, he worked for 9 years on the construction of the Cologne Cathedral.

• In 1944, a German plane Ju 390 crashed near Gierałtice during a test flight. The entire crew died, 11 soldiers were buried in the cemetery in Wołczyn.

• In the 19th century Szymonków was famous for breeding Szymonkowska sheep, which even received awards at European fairs.

• The brass band from Chocianowice has existed since the first half of the 19th century.

• In 1783 Laskowice was visited by the Prussian King Frederick II the Great.

• On the road from Byczyna to Roszkowice, there is a grove at the top of a small hill. Apparently, some of those killed in the battle in 1588 were buried there.

• There was a belief that a soldier after killing an enemy in a war would be absolved when he hollowed with his finger a hole in the wall of the Evangelical church in Byczyna. The confirmation of this fact are the numerous hollows in the church walls.

POCZUJ... / FEEL...

rytmy muzyki reggae, dostojność koncertów organowych, klimat średniowiecznego grodu w Biskupicach, magię dobrego kina, atmosferę wielkiego świata podczas koncertów gwiazd.

rhythms of reggae music, the dignity of organ concerts, the atmosphere of a medieval castle in Biskupice, the magic of good cinema, the atmosphere of the great world during the concerts of the stars.

W Kluczborku, gdzie narodziła się legenda muzyki reggae – grupa Bakshish – nie mogło zabraknąć imprezy promującej ten gatunek muzyczny. **Stolica Reggae Festiwal**, bo o niej mowa organizowana jest od dekady. Wyróżnia ją wakacyjny klimat, piękno przyrody Ziemi Kluczborskiej i muzyka reggae na najwyższym polskim i światowym poziomie. Na uczestników czeka prawdziwa uczta muzyczna i pozamuzyczne atrakcje ze świetną zabawą, gorącymi emocjami i pozytywną energią.

Dla miłośników muzyki klasycznej i sakralnej niewątpliwą gratką są koncerty organowe w wykonaniu wybitnych polskich i zagranicznych muzyków, które odbywają się od 1985 roku w kluczborskim kościele ewangelickim pw. Zbawiciela. Wspaniałej muzyki można tu posłuchać od maja do października.

Chcesz poczuć magię kina, usłyszeć z bliska dźwięki muzyki, dotknąć teatru? Wszystko to gwarantuje **Kino Bajka** – ulubione miejsce kinomaniaków i miłośników kultury powiatu kluczborskiego. W wyremontowanym i oddanym do użytku w październiku 2016 roku obiekcie odbywają się seanse kinowe, spektakle teatralne, koncerty i inne wydarzenia. Organizowane są cykle filmowe: Kino Konesera, Kino Kobiet, Kino religijne. Z przodu przed fotelami znajdują się miejsca dla osób niepełnosprawnych, poruszających się na wózkach inwalidzkich. Aktualny repertuar i internetowa rezerwacja biletów na stronie internetowej: www.bajka.kluczbork.pl

POCZUJ... / FEEL...

In Kluczbork, where the legend of reggae music – the Bakshish group – was formed, the event promoting this musical genre could not be missed. **Stolica Reggae Festiwal** (The Capital of Reggae Festival) has been organized for a decade. It is distinguished by the holiday climate, the beauty of the nature of Kluczbork Land and reggae music at the highest Polish and world level. A real musical feast and extra-musical attractions await the participants with great fun, hot emotions and positive energy.

For classical and sacred music lovers, an unquestionable treat are the organ concerts performed by outstanding Polish and foreign musicians, which have been held since 1985 in Kluczbork Evangelical church dedicated to the Savior. You can listen to great music from May to October.

Do you want to feel the magic of cinema, hear the sound of music, touch the theater? All this is guaranteed by **Bajka Cinema** – a favorite place for cinema lovers and lovers of Kluczbork district culture. The cinema was renovated and put into service in October 2016. Cinema screenings, theatrical performances, concerts and other events take place there. The following film series are organized: Connoisseur's Cinema, Women's Cinema, religious Cinema. In front of the seats there are places for disabled people using wheelchairs. The current repertoire and online booking of tickets can be seen and made on the website: www.bajka.kluczbork.pl

Dni Kluczborka – największa dwudniowa impreza promująca święto miasta organizowana jest najczęściej w trzeci weekend czerwca. Na jej program składają się m.in. koncerty z udziałem gwiazd estrady, opolskich didżejów i sceny kabaretowej oraz występy lokalnych zespołów. Wszystko wzbogacone dodatkowymi wydarzeniami: zawodami szachowymi, imprezami tanecznymi, wręczeniem nagród najlepszym uczniom szkół gminnych. W trakcie trwania imprezy każdy znajdzie dla siebie wiele atrakcji, o które zadbał organizatorzy wydarzeń.

Kluczbork Festival – the biggest two-day event promoting the city festival is usually organized on the third weekend of June. Its program includes, among others, concerts of stage stars, Opole DJs and the cabaret scene as well as performances by local bands. Everything is enriched with additional events: a chess competition, dance events, awarding awards to the best pupils of communal schools. During the event everyone can see many attractions, which the event organizers take care of.

W Hali Ośrodka Sportu i Rekreacji w Kluczborku przy ulicy Mickiewicza 10 można oglądać nie tylko mecze i widowiska sportowe. Odbywają się tutaj także inne wydarzenia: koncerty gwiazd muzycznych i polskiej sceny kabaretowej. Z organizacji koncertów muzycznych, Jam Sessions i imprez DJ-skich słynie również **Jazz PUB** – klimatyczny lokal w zabytkowej piwnicy w centrum Kluczborska, który od początku utrzymuje swój niepowtarzalny, kameralny nastrój. Zawdzięcza to oryginalnej muzyce, niebanalnemu wystrojowi oraz stałym i wiernym gościom.

In the **Sports and Recreation Center Hall** at 10 Mickiewicz St. in Kluczbork you can watch not only matches and sports spectacles. There are also other events here including music stars concerts and the Polish cabaret performances. The **Jazz PUB**, situated in a historic cellar in the center of Kluczbork, is famous for its atmosphere, Jazz Music, Jam Sessions and DJ events as well. It is a place, which maintains its unique, cosy climate from the very beginning. It owes this climate to original music, original interior design as well as constant and faithful guests.

W atmosferę Świąt Bożego Narodzenia mieszkańców i turystów wprowadza **Jarmark Bożonarodzeniowy**. Dwudniowa impreza organizowana na Rynku w Kluczborku przez powiat kluczborski jest doskonałą okazją do pocucia magii nadchodzących wydarzeń.

Program obfituje w wiele atrakcji, wśród których każdy znajdzie coś dla siebie. Warto odwiedzić stoiska polskich i zagranicznych wystawców oferujących oryginalne, ręcznie robione upominki i ozdoby choinkowe oraz zakupić tradycyjne produkty świąteczne, posłuchać występów artystycznych i wspólnie pokoleďować, uczestniczyć w pokazach i posmakować kulinarnych przysmaków.

Christmas Fair introduces residents and tourists in the Christmas atmosphere before Christmas. A two-day event organized in the Market Square in Kluczbork by the Kluczbork district is a perfect opportunity to feel the magic of upcoming events. The program abounds in many attractions, among which everyone will find something for themselves. It is worth visiting the stands of Polish and foreign exhibitors offering original handmade gifts and Christmas tree decorations as well as buying traditional Christmas products, listening to artistic performances and caroling together, taking part in shows and tasting culinary delights.

Gala Wręczenia Nagród Starosty Kluczborskiego „Plaster Miodu” – to prestiżowa impreza organizowana w karnawale, połączona z Balem Charytatywnym. Wydarzenie jest okazją do poznania i wyróżnienia laureatów nagród Starosty Kluczborskiego „Plastrów Miodu”, które przyznawane są w siedmiu kategoriach: biznes, turystyka, kultura, sport, nauka, promocja powiatu i za całokształt działalności na rzecz rozwoju i promocji powiatu kluczborskiego. Galę prowadzili znani aktorzy, celebryci i lokalni dziennikarze m.in. Jerzy Kryszak, Iwona Pavlović, Radosław Krzyżowski, Tomasz Barański, Cezary Pazura. Dochód z imprezy przeznaczony jest na rzecz potrzebujących mieszkańców powiatu kluczborskiego.

„Plaster Miodu” („Honeycomb”) The Award Gala of Kluczbork Starost – is a prestigious event organized in the carnival, combined with the Charity Ball. The event is an opportunity to get to know and reward the winners with Kluczbork Starost prize of „Honeycombs”. The awards are given in seven categories: business, tourism, culture, sport, science, promotion of the district and for overall activity for the development and promotion of Kluczbork district. The gala has already been run by well-known actors, celebrities and local journalists among others: Jerzy Kryszak, Iwona Pavlović, Radosław Krzyżowski, Tomasz Barański, Cezary Pazura. The income from the event is allocated to the needy inhabitants of the Kluczbork district.

W czasy średniowieczne pozwalają przenieść i je poczuć **Międzynarodowe Turnieje Rycerskie**, imprezy organizowane w maju i wrześniu w Grodzie Rycerskim nad Zalewem Brzózki k. Byczyny. W wydarzeniu bierze udział ponad 300 rycerzy m.in.: z Polski, Czech, Niemiec, Rosji, Słowacji, Austrii, Chorwacji, Węgier, Białorusi i Ukrainy. Oprócz spektakularnych i widowiskowych bojowych turniejów rycerskich przedsięwzięciu towarzyszą jarmarki, warsztaty rzemiosł średniowiecznych, pokazy tańców dawnych i kultury średniowiecznej oraz degustacje staropolskiego jadła.

International Knight Tournaments organized in May and September in the Knight's Castle at the Brzózka reservoir near Byczyna, allow you to move into and feel medieval times. The event is attended by over 300 knights from Poland, the Czech Republic, Germany, Russia, Slovakia, Austria, Croatia, Hungary, Belarus, Ukraine and other countries. In addition to the spectacular and breathtaking combat tournaments, the enterprise is accompanied by fairs, medieval crafts workshops, shows of old dances and medieval culture as well as tastings of old Polish victuals.

Co roku **Spotkanie Młodych w Wołczynie** przyciąga rzeszę młodych ludzi z całej Polski, którzy chcą spotkać się z Bogiem, wspólnie spędzać czas na rozważaniach i rozmowach, czy w symboliczny sposób zgłębić tajemnice sakramentów. Młodzież uczestniczy w codziennej eucharystii, nabożeństwach, warsztatach, konferencjach z udziałem zaproszonych gości oraz w wieczornych koncertach. Inicjatywa, której organizatorem jest wołczyńska Krakowska Prowincja Braci Mniejszych Kapucynów, ma na celu skupić wokół kościoła młodych ludzi, którzy często poszukują odpowiedzi na trudne, życiowe pytania.

Imprezową wizytówką Gminy Lasowice Wielkie są **Regionalne Zawody Dekarzy w Chudobie**. Organizowane co dwa lata w okresie letnim zmagania promują miejscowość jako opolską wioskę tematyczną, której głównym tematem jest dekarstwo. To tutaj jest bowiem kilka firm dekarskich i prawie 40 dekarzy, bo fach ten jest przekazywany z ojca na syna. Kto nie wie, czym zajmuje się dekarz, cieśla, co to jest wiecha, czy poszycie dachowe, powinien wybrać się w tym dniu do Chudoby. Impreza gwarantuje niezapomniane widowisko, w programie można znaleźć m.in. rywalizację brygad dekarskich, konkursy i zabawy dekarskie, konkursy plastyczne dla dzieci, koncerty i zabawy taneczne do białego rana.

Every year, **the Youth Meeting in Wołczyn** attracts a multitude of young people from all over Poland who want to meet God, spend time together in meditations and conversations, or in a symbolic way explore the mysteries of the sacraments. Youth participate in the daily Eucharist, church services, workshops, conferences with the participation of invited guests and in the evening concerts. The initiative, organized by the Cracow Province of the Capuchin Friars Minor in Wołczyn, is aimed at gathering young people around the church, who often look for answers to difficult life questions.

The **Regional Roofers' Competitions** are a showpiece of the **Lasowice Wielkie Commune in Chudoba**. They are organized every two years in the summer and promote the village as an Opole theme village whose main motif is roofing. This is because there are several roofing companies and almost 40 roofers. That is why this profession has been passed from father to son. The one who does not know what a roofer or a carpenter does, what a topping or roofing covering is, should go to Chudoba on that day. The event guarantees an unforgettable spectacle. The programme includes, among others, competitions of roofing brigades, roofing competitions and games, art competitions for children, concerts and dance parties until dawn.

POSMAKUJ... / TASTE...

pysznej śląskiej i kresowej kuchni, kołacza, miodu – którym zachwycił się twórca nowoczesnego pszczelarstwa ks. Jan Dzierżon, wyjątkowych potraw na miodowo-mlecznym szlaku kulinarnym.

the delicious Silesian and eastern borderland cuisine, kołacz, honey (delighted by the priest Jan Dzierżon, the creator of modern beekeeping) and exceptional dishes on the honey and milk culinary trail.

POSMAKUJ... / TASTE...

Miód, że palce lizać

Najważniejszym lokalnym produktem Ziemi Kluczborskiej jest miód. Ze wspaniałości natury korzystano tu od wieków, trudniąc się właśnie hodowlą pszczół i produkcją miodu. Tutejsze tereny mają ogromne pszczelarskie tradycje. Stąd pochodzi ksiądz dr Jan Dzierżon, najślawniejszy polski pszczelarz – odkrywca partenogenezy pszczół. Jemu i jego pracy poświęcone jest kluczborskie muzeum.

W Maciejowie koło Kluczborka znajduje się Pasieka Zarodowa, gdzie ks. Dzierżon spędził ostatnie 20 lat swojego życia. Można tu spróbować różnych odmian pysznego kluczborskiego miodu.

W powiecie kluczborskim zbiera się głównie miód wielokwiatowy, rzepakowy, akacjowy, lipowy i spadziowy. Każdy z nich posiada wyjątkowe właściwości smakowe, lecznicze i odżywcze. Jeden może być bardzo słodki, inny intensywnie pachnący, jasny, kremowy lub ciemny, ale każdy jest smaczny i kryje w sobie tajemnicę oraz unikalne smaki natury. Kosztując go możemy nawet zimą wrócić do kwitnącej lipy, pachnącej akacji i kwiecistych łąk. Kluczborski miód jest wyjątkowy. Wzmacnia serce, koí nerwy, goí rany. Ma właściwości antybakteryjne, świetnie sprawdza się jako kosmetyk.

Honey finger licking good

The most important local product of Kluczbork region is honey. Locals have been using the generosity of nature for centuries here. They have been involved in bee breeding and honey production. The local areas have huge beekeeping traditions. This is where the priest Phd Jan Dzierżon, the most famous Polish beekeeper, discoverer of the parthenogenesis of bees comes from. The museum in Kluczbork is dedicated to him and his work.

In Maciejów, there is a breeding apiary, where the priest Dzierżon spent the last 20 years of his life. You can try different varieties of delicious Kluczbork honey there.

In Kluczbork district bee keepers mainly collect the following types of honey: polyfloral, rapeseed, acacia, lime and honeydew. Each of them has a unique taste, healing and nutritional properties. One can be very sweet, another intensely fragrant, light, creamy or dark, but everyone is tasty and hides secret and unique flavours of nature. By tasting it even in the winter we can return to the aromas of the blooming linden, fragrant acacia and flowery meadows. Honey from Kluczbork is unique. It strengthens the heart, soothes the nerves, heals the wounds. It has antibacterial properties and works great as a cosmetic.

Miód i mleko stały się inspiracją do utworzenia
**Szlaku Kulinarnego Ziemi Kluczborskiej
i Oleskiej „Miodowo-mleczne smaki.”**

Skupia on restauracje bary, gospodarstwa agroturystyczne i inne obiekty prowadzące działalność gastronomiczną serwujące potrawy, które powstają na bazie miodu i mleka.

Na szlaku znajduje się 29 obiektów oznakowanych specjalnymi tablicami ze znakami QR, które odsyłają turystę – klienta wyposażonego w smartfona do strony internetowej obiektu i potrawy, którą serwuje. Na łasuchów czekają np. sernik miodowy z musem malinowym, miodowa kaczka czy królik w sosie miodowo-musztardowym. Mniam!

Honey and milk became the inspiration for creating the **Culinary Route of the Kluczbork and Olesno Land „Honey-milk flavours.”**

The Culinary Route is comprised of restaurant bars, agritourism farms and other catering facilities serving dishes that are based on honey and milk. There are 29 catering facilities on the Route which are marked with special boards with QR codes. The QR codes lead a customer equipped with a smartphone to the websites of the catering facilities and the dishes which are served there. For example, honey cheesecake with raspberry mousse, duck in honey or rabbit in honey-mustard sauce are waiting for gourmets. Yummy!

Foto/ Photo: Paweł Biskup

Maciejów

Maciejów to mała wioska leżąca ok. 11 km od Kluczborka. Miejsce w bezpośredni sposób związane z życiem i pracą najśłynniejszego pszczelarza ks. dr. Jana Dzierżona. Odkrył on zjawisko partenogenezy u pszczół, która oznacza, że matki i robotnice (osobniki żeńskie) mają ojców i mamy, natomiast trutnie (osobniki męskie) mają tylko mamy – czyli rozwijają się z jaj niezapłodnionych.

W Maciejowie po dziś dzień znajduje się dobrze zachowany dworek zbudowany około 1833 roku, w którym mieszkał i pracował ks. Dzierżon, spędzając tam jesień swojego życia, oraz pasieka zarodowa, jako żywy pomnik jego dzieła i pracy, która ma kluczowe znaczenie dla wszystkich polskich pszczelarzy jako ośrodek dydaktyczny i szkoleniowy.

Maciejów

Maciejów is a small village about 11 km from Kluczbork. The place directly connected with the life and work of the most famous beekeeper and priest Phd. Jan Dzierżon. He discovered the phenomenon of parthenogenesis in bees, which means that mothers and worker bees (females) have fathers and mothers, while drones (males) have only moms – that is, they develop from unfertilized eggs.

In Maciejów, to this day, there is a well-preserved manor house built around 1833 in which Fr. Dzierżon lived and worked, spending there the autumn years of his life. There is also a breeding apiary, as a living monument to his achievements and work, which is of key importance to all Polish beekeepers as a teaching and training center.

Tutaj przez cały rok można kupić różnego rodzaju miody, pyłek, wosk, propolis, a także dowiedzieć się jak prowadzić własną pasiekę, wyposażyć ją w odpowiedni sprzęt, a w sezonie zakupić matki pszczoły.

Przybywając do Maciejowa warto poświęcić także czas na zwiedzenie:

– drewnianego kościoła ewangelickiego – wzmiankowany był już w 1446 r. W roku 1532 r. przejęty przez protestantów. Obecny kościół zbudowany został na przełomie XVI/XVII.

– zespołu pałacowego z XVIII/XIX w. w skład którego wchodzi pałac o powierzchni ok. 1500 m² oraz park o powierzchni 3,5 ha. Pałac wybudowany w stylu klasycystycznym projektował Carl Gotthard Langhans, twórca m.in. Bramy Brandenburskiej. Rok budowy datowany jest na ok. 1790 r. Na terenie pałacu znajduje się zespół malowideł ściennych – romantyzm z przełomu XVIII i XIX w. Jest jednym z nielicznych obiektów które zachowały się z wyposażenia pałaców sprzed 1939 r. Park założony wokół pałacu na początku XIX wieku bezpośrednio po wybudowaniu rezydencji dworskiej, ma charakter krajobrazowy oparty na pięknie przyrodniczych form naturalnych. W części północnej i zachodniej widoczne są jeszcze pozostałości po alejach grabowych.

Here all year round you can buy all types of honey, pollen, wax, propolis, as well as learn how to run your own apiary, equip it with the necessary equipment, and buy bee mothers in the season.

When you come to Maciejów, it's worth taking the time to visit:

– Evangelical wooden church which was mentioned as early as in 1446. In 1532 it was taken over by Protestants. The present church was built at the turn of the 16th / 17th century.

– The palace complex from the 18th / 19th century, which includes the palace with an area of approx. 1500 m² and the park with an area of 3.5 ha. The Palace, built in the classical style, was designed by Carl Gotthard Langhans, the creator of among others The Brandenburg Gate. The year of construction dates back to about 1790. The palace has a complex of mural paintings – Romanticism from the turn of the 18th and 19th centuries. The mural paintings are one of the few objects that survived from the palaces furnishing from before 1939. The park, founded around the palace at the beginning of the 19th century, immediately after the manor house was built, has a landscape character based on the beauty of natural forms. In the northern and western parts, there are still remains of hornbeam alleys.

Foto/ Photo: Łukasz Kurkowski

Kluczbork

Nowy Strych, Rynek 12 (1 Piętro), 46-200 Kluczbork
tel./fax: (+48) 77 418 08 04, tel. kom.: 608 001 358
e-mail: nowystrych@op.pl
www.nowystrych.pl

Pod Arkadami, ul. Rynek 1, 46-200 Kluczbork,
tel. (+48) 77 418 78 79
e-mail: podarkadami@feldman-restaurants.pl
www.feldman-restaurants.pl/podarkadami

RESTAURACJA „Pasja” w Hotelu Spałka ****/
„Pasja” RESTAURANT Spałka Hotel ****
ul. Waryńskiego 16; 46-200 Kluczbork
tel.: (+48) 77 412 20 00
email: recepcja@hotelspalka.pl
www.hotelspalka.pl

Pizzeria di Kusy, ul. Grunwaldzka 13, 46-203 Kluczbork
tel. (+48) 77 417 11 11
e-mail: pizzeria.di.kusy@op.pl
www.pizzeria-di-kusy.pl

Pasieka Bar & Restaurant, 46-200 Kluczbork, Zamkowa 15
tel.: 77 418 00 28
e-mail: kontakt@pasiekakluczbork.pl
www.pasiekakluczbork.pl

Restauracja „Nad Stawem”/ „Nad Stawem” Restaurant
ul. Plac Targowy 1, 46-243 Bogacica (k/Kluczborka)
tel. (+48) 77 414-86-67
e-mail: nadstawem@feldman-restaurants.pl
http://nadstawem.feldman-restaurants.pl

Gdzie Zjeść? / Where to dine?

Wołczyn

Restauracja „POD WINOGRONAMI”/ „POD WINOGRONAMI” Restaurant,
ul. Namysłowska 1, 46-250 Wołczyn
tel. (+48) 77 418 87 09
https://www.facebook.com/Restauracja-Pod-Winogronami--1650231151923384

Pizzeria „ARTUS”, ul. Opolska 2, 46-250 Wołczyn
tel. (+48) 77 404 45 45
e-mail: artus@pizzawolczyn.com.pl
www.pizzawolczyn.com.pl

Jadłomaniak, ul. Byczyńska 2D, 46-250 Wołczyn
tel. (+48) 795 941 297
https://www.facebook.com/Jadłomaniak-258094567936255

Byczyna

HOTEL - RESTAURACJA „GRODZKA”/ HOTEL - RESTAURANT „GRODZKA”
ul. Poznańska 2, 46-220 Byczyna,
tel: (+48) 77 417 92 30
email: grodzka@feldman-restaurants.pl
http://grodzka.feldman-restaurants.pl

Hetmańska Restaurant & Pub, ul. Rynek 1
46-220 Byczyna
tel. (+48) 77 413 46 84
email: hetmanska@feldman-restaurants.pl
http://hetmanska.feldman-restaurants.pl

Lasowice Wielkie

STARA KARCZMA, Chocianowice 35, 46-270 Chocianowice
tel. (+48) 77 413 27 25
e-mail: barstarakarczma@interia.pl
www.starakarczma.e-kolot.pl

KARCZMA MYŚLIWSKA, Szumirad 9, 46-275 Chudoba
tel. (+48) 77 413 94 14, 77 414 16 55
e-mail: biuro@prochota.com
www.mysliwska.prochota.com

Pizzeria Sosenka, Trzebiszyn, 46-280 Lasowice Wielkie
tel. (+48) 77 413 87 26
https://www.facebook.com/Pizzeriasosenka

NAKRĘĆ SIĘ NA SUKCES... / WAKE UP FOR SUCCESS...

bo wielu osobom pochodzącym stąd naprawdę się udało
because many people from here have really succeeded

Z Ziemią Kluczborską związanych jest wielu ludzi, którzy odnoszą sukcesy w różnych dziedzinach. Wśród nich są: znani aktorzy, pisarze, muzycy, dziennikarze i sportowcy.

Oto niektórzy znani mieszkańcy powiatu kluczborskiego:

Leszek Dawid – reżyser filmowy, scenarzysta, twórca znanych filmów „Bar na Viktorii”, „Ki” i „Jesteś Bogiem” – okrzykniętego jednym z najważniejszych obrazów dekady. Laureat najbardziej prestiżowych nagród filmowych w Polsce. Absolwent kluczborskiego „Mechanika”.

Anna Skibska – artystka rzeźbiarka mieszkająca na stałe w USA. Jej prace znajdują się w galeriach całego świata i nabywają je znani artyści i koronowane głowy. Wypracowanej przez nią technice nadano jej imię, podobnie jak pracowni w Ośrodku Sztuk Pięknych w Seattle, gdzie mieszka i tworzy.

Radosław Krzyżowski – aktor teatralny, telewizyjny i filmowy. Gra w popularnym serialu „Na dobre i na złe”, na co dzień związany z Teatrem im. Juliusza Słowackiego w Krakowie. Urodził się i dorastał w Kluczborku. Dziś mówi o nim „miasto, które miało to wszystko, czego dzieciak potrzebował, żeby mieć fantastyczne dzieciństwo”.

Joachim Mencil – uznany pianista jazzowy, kompozytor wykładowca i producent muzyczny. Uczęszczał do kluczborskiej szkoły muzycznej. Aranżował utwory dla Ewy Bem, Anny Marii Jopek, Mieczysława Szczepniaka, Niny Stiller, Kaissy. Grał m.in. z Nigelem Kennedym. Autor muzyki do filmów i spektakli.

Krzysztof Neugebauer – jeden z najbardziej utytułowanych zawodników karate na świecie. Jak dotąd jako jedyny trzy razy zdobył Puchar Świata, czterokrotnie wygrał Polską Ligę Karate Tradycyjnego. Wielokrotny medalista Mistrzostw Świata i Europy. Współtwórca Kluczborskiego Klubu Karate. Obecnie trener kadry Polski.

Slav Zatoka – fotografik z Los Angeles w Kalifornii, absolwent kluczborskiego LO. Znany portrecista i fotograf architektury oraz reżyser nagradzanego na festiwalach filmów dokumentalnych obrazu Fighter's Room. Na co dzień zajmuje się fotografią komercyjną, realizacjami video dla korporacji, ale też indywidualnymi projektami fotograficznymi w różnych zakątkach świata.

Zespół „Bakshish” – legenda polskiej muzyki reggae. Wiele miłośników tego gatunku o Kluczborku usłyszało właśnie dzięki Bakshishowi.

Jacek Nizinkiewicz – dziennikarz „Rzeczpospolitej”, pracował m.in. w „Przekroju”, Radiu ZET, portalu Onet.pl, współpracuje z „Playboyem”, „Press”, „Teraz Rock”. Przeprowadza wywiady z czołowymi postaciami polskiej sceny politycznej oraz osobowościami świata sztuki i kultury. Wołczyńnianin, absolwent kluczborskiego „Mechanika”.

Many people who are successful in various fields are connected with the Kluczbork Land. Among them are well-known actors, writers, musicians, journalists and sportsmen.

Here are some famous inhabitants of Kluczbork district:

Leszek Dawid – a film director, screenwriter, creator of the famous films „A bar at the Victoria station”, „Ki” and „You are God” – hailed as one of the most important picture of the decade. The winner of the most prestigious film awards in Poland. A graduate of the secondary technical school called „Mechanik” in Kluczbork.

Anna Skibska – a sculptor artist who lives permanently in the USA. Her works are in galleries all over the world and are bought by well-known artists and crowned heads. The technique she developed has her name, just like the studio at the Center of Fine Arts in Seattle, where she lives and creates.

Radosław Krzyżowski – a theatre, television and film actor. He plays in the popular series „Na dobre i złe”, associated with the Juliusz Słowacki Theatre in Cracow. He was born and grew up in Kluczbork. Today he is referring to Kluczbork as „the town that had all the kid needed to have a fantastic childhood.”

Joachim Mencil – a recognized jazz pianist, composer, lecturer and music producer. He attended the music school in Kluczbork. He arranged songs for Ewa Bem, Anna Maria Jopek, Mieczysław Szczepniak, Nina Stiller, Kaissa. He played, among others with Nigel Kennedy. The author of music for films and performances.

Krzysztof Neugebauer – one of the most successful karate competitors in the world. So far, as the only one, he has won the World Cup three times and he has won the Polish Traditional Karate League four times. A multiple medallist of the World and European Championships. A co-founder of the Karate Club in Kluczbork. Currently, the coach of the Polish team.

Slav Zatoka – a photographer from Los Angeles, California, a graduate of the secondary school in Kluczbork. A well-known portraitist and architecture photographer and director of the Fighter's Room award-winning documentary film. On a daily basis he deals with commercial photography, video productions for corporations, as well as individual photographic projects in various corners of the world.

The „Bakshish” band – the legend of Polish reggae music. Many fans of this genre thanks to Bakshish heard about Kluczbork.

Jacek Nizinkiewicz – a journalist in „Rzeczpospolita” newspaper, worked, among others, in „Przekrój” magazine, Radio ZET, Onet.pl portal, cooperates with „Playboy”, „Press”, „Teraz Rock”. He conducts interviews with leading figures of the Polish political scene and personalities of the world of art and culture. The citizen of Wołczyn, a graduate of the secondary technical school called „Mechanik” in Kluczbork.

Sławomir „Sowa” Puchała – muzyk i perkusista.

Współpracował m.in. z Dodą, Perfectem, Patrycją Markowską, Gienkiem Loską, Wojtkiem Ezzatem, Stachurskym, Anią Dąbrowską, In-Grid, Catherine, Magdą Tul, Kapelą Pieczarków, Bipolar Bears. Pierwsze kroki stawiał w kluczborskich zespołach, dziś jako ceniony perkusista sam promuje debiutujących artystów.

Łukasz Opaliński – projektant designerskich mebli, laureat brytyjskich nagród dla tej branży, oraz jachtów, w tym unikalnego w skali światowej jachtu z otwieranymi burtami. Absolwent kluczborskiego „Mechanika”, obecnie mieszka i projektuje w Miami na Florydzie.

Wojciech Zaremba – młody, zdolny naukowiec, którego pracowitość, umiejętności, talent i pasja zaprowadziły ze szkolnej ławki kluczborskiego LO wprost na światowe uczelnie i studia doktoranckie w Nowym Jorku oraz na praktyki w Dolinie Krzemowej czy Google. Obecnie pracuje nad rozwijaniem sztucznej inteligencji, współpracując w tym obszarze z zespołem Elona Muska, miliardera i wizjonera.

Andrzej Rokita – rektor Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. Na tej uczelni ukończył studia o specjalności trenerskiej z piłki ręcznej, tu zdobywał kolejne stopnie naukowe, prowadził badania i kontynuował karierę. W swoim dorobku ma ponad 100 publikacji. Współtwórca piłek edukacyjnych EDUball. Pochodzi z Wąsicy w gminie Wołczyn.

Znane postaci związane z Ziemią Kluczborską promowały powiat w kilku edycjach specjalnego kalendarza pt. „Powiat kluczborski – Stąd Jesteśmy”, wydawanego przez Starostwo Powiatowe w Kluczborku.

Sławomir „Sowa” Puchała – a musician and drummer. He cooperated, among others with Doda, Perfect, Patrycja Markowska, Gienk Loska, Wojtek Ezzat, Stachursky, Ania Dąbrowska, In-Grid, Catherine, Magda Tul, Kapela Pieczarków, Bipolar Bears. He made his first steps in the Kluczbork bands, today as a valued drummer he promotes debuting artists.

Łukasz Opaliński – a designer of furniture, the winner of British awards for this industry, a yacht designer (including the world scale unique yacht with opening boards). A graduate of the secondary technical school called „Mechanik” in Kluczbork. He currently lives and designs in Miami, Florida.

Wojciech Zaremba – a young, talented scientist whose diligence, skills, talent and passion led from a Kluczbork secondary school desk to the global universities and doctoral studies in New York and practice in Silicon Valley or Google. He is currently working on the development of artificial intelligence, cooperating in this area with the team of Elon Musk, a billionaire and visionary.

Andrzej Rokita – the rector of the University of Physical Education in Wrocław. At this university he graduated in the field of handball coaching, he gained further academic degrees, conducted research and continued his career. He has over 100 publications. A co-designer of EDUball educational balls. He comes from Wąsice in Wołczyn commune.

Known figures associated with the Kluczbork Land promoted the district in several editions of the special calendar entitled „Kluczbork District – Out of Here We Are”, issued by the district governor's office in Kluczbork.

**ZAKOCHAJ SIĘ
W ZIEMI KLUCZBORSKIEJ
i WRÓĆ DO NAS**

**FALL IN LOVE
WITH KLUCZBORK LAND
AND COME BACK TO OUR PLACE**

Wydawca:

Starostwo Powiatowe w Kluczborku
ul. Katowicka 1
46-200 Kluczbork
tel. 77 418-52-18

www.powiatkluczborski.pl

e-mail: starostwo@powiatkluczborski.pl

Opracowanie tekstów:

Bogdan Łatka, Maria Żurek, Jagoda Buła, Piotr Nowak

Fotografie:

Archiwum Starostwa Powiatowego w Kluczborku
Andrzej Pośpiech

Tłumaczenie:

Roman Sarnicki

Opracowanie graficzne, skład i druk:

QUINCY digital studio Andrzej Pośpiech
www.quincy.pl

ISBN: 978-83-937538-8-8

Publisher:

The District Governor's Office in Kluczbork
Katowicka st. 1
46-200 Kluczbork
tel. 77 418-52-18

www.powiatkluczborski.pl

e-mail: starostwo@powiatkluczborski.pl

Editing:

Bogdan Łatka, Maria Żurek, Jagoda Buła, Piotr Nowak

Photographies:

Archives of The District Governor's Office in Kluczbork
Andrzej Pośpiech

Translation:

Roman Sarnicki

Graphic design, layout and printing:

QUINCY digital studio Andrzej Pośpiech
www.quincy.pl

ISBN: 978-83-937538-8-8

